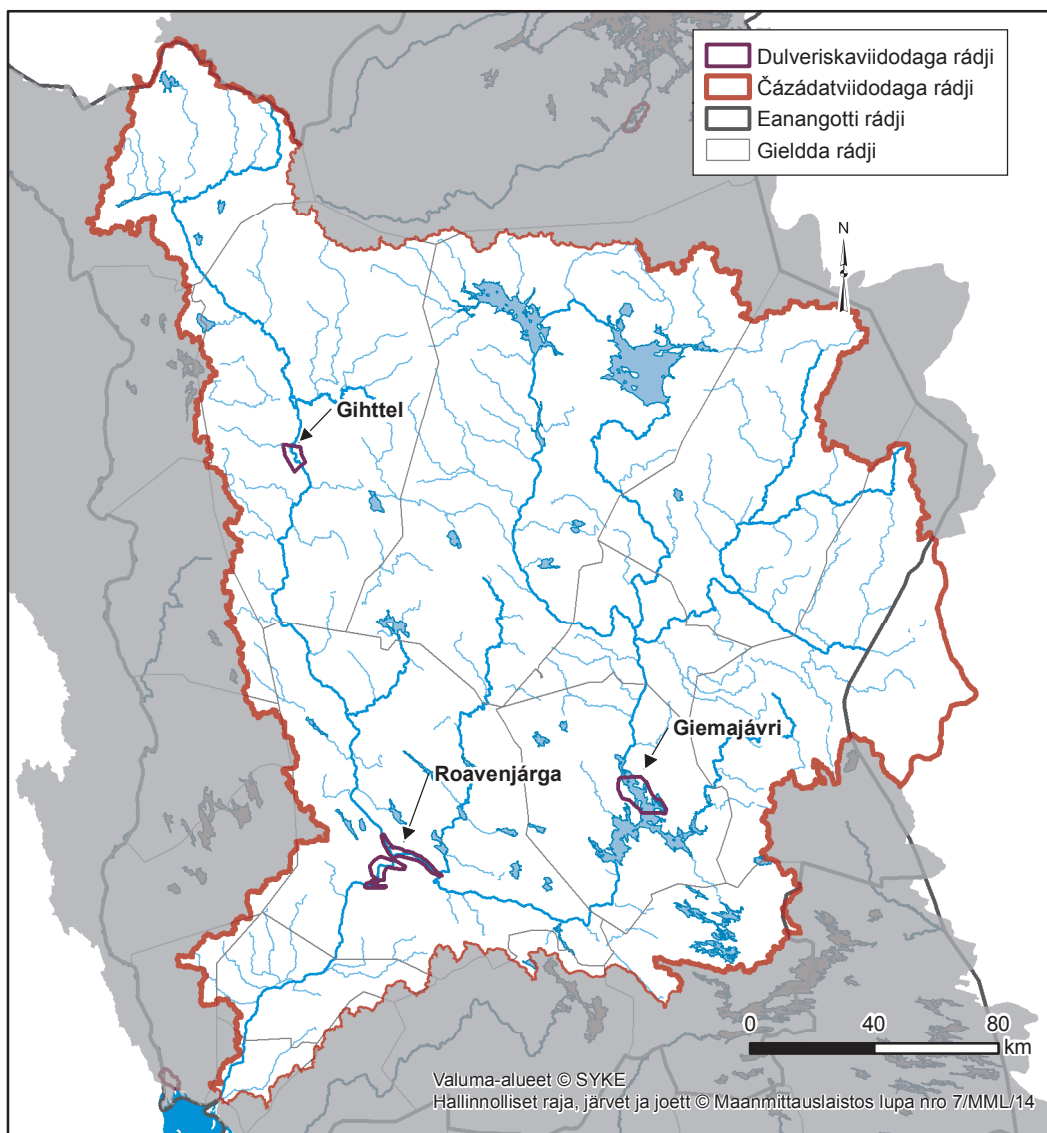

Giemajoga dulveriskkaid hálddašanplána čoahkkáigeassu

Duogáš

Giemajoga čázádatviidodaga siste lea eanan- ja meahccedoalloministeriija mearrádusain (20.12.2011) nammaduvvon riikkaviidosaččat mearkašahtti dulveriskaviidodahkan Roavenjárga, Giemajávri ja Gihttel. Viidodagat gullet Suoma 21 mearkašahtti dulveriskaviidodaga jovkui. Dulveriskka hálddašeamis addojun lága (620/2010) ja áshusa (SRÁ 659/2010) mielde mearkašahtti dulveriskaviidodahkan gávnnavuvvon viidodagain galget ráhkaduvvot dulvevárra- ja dulveriskagárttat sihke oba čázádatviidodaga gokči dulveriskkaid hálddašánplána.

Govva 1. Giemajoga čázádatviidodat ja viidodaga dulveriskaviidodat

Dulveriskkaid hálddašeami plánenproseassa čohkiida golmma muttus:

1. Dulveriskkaid álgoárvoštallan (jagiid 2012–2011)
2. Dulvevárra- ja dulveriskagárttaid ráhkadeapmi (jagiid 2012–2013)
3. Dulveriskkaid hálddašánplána dahkan (jagiid 2012–2015).

Giemajoga čázádatviidodahkii lea ráhkaduvvon **dulveriskkaid hálddašánplána jagiide 2016–2021**. Plánas ovdanbuktojuvvojit dulveriskkaid álgoárvoštallan, dulvevárra- ja dulveriskagárttat sihke árvoštallamat dulvevahágiin. Dasa lassin plánas mannojuvvojit čađa dulveriskkaid hálddašeami ulbmilat ja doaimabijut dulveriskkaid caggama ja unnideami várás, plánema doarvái ára čanusassebeliid ja riikkavuložiid oassálastin ja gullan sihke birasčilgehus, mii govvida plána birasváikkuhusaid.

Giemajoga dulvejoavku

Hálddašánplána válmmaštallamis dárbbášlaš eiseváldiovttasbarggu várás eanan- ja meahccedoalloministeriija ásahii 22.12.2011 Giemajoga čázádatviidodahkii dulvejoavkku. Dulvejoavkku bargun lea eiseválddiid ovttasbarggu ordnen EJB-guovddážiid, eanangottiid lihtuid, gielddaid ja guovlluid gádjundoaimma gaska sihke eará eiseválddiid ja ovdobeliid laktin plánemii vuorováikkusain. Dulvejoavku ásaha dulveriskkaid hálddašeami ulbmiliid, gieđahallá dárbbášlaš čilgehusaid ja dohkkeha evttohusa hálddašánplánan ja dasa gullelaš doaibmabidjun. Vuosttaš plánenbaji dulvejoavkku doaibmabadjji nohká 22.12.2015. Dulvejoavkku lahtut leat buktuojuvvon ovdan tabeallas 1. Joavkku lahtut ja čoahkkinbeavdegirjiit leat oidnosis interneahras www.ymparisto.fi/tulvaryhmat > Kemijoen tulvaryhmä (sámás: Giemajoga dulvejoavku)

Tabealla 1. Giemajoga čázádatviidodaga dulvejoavkku lahtut ja bissovaš áššedovdit

Organisašuvdna	Lahttu	Várrelahttu
Lappi lihttu	Hannes Manninen (pj.)	-
Sámi EJB-guovddáš ¹	Timo Alaraudanjoki	Juha-Petri Kämäräinen
Sámi gádjunlágádus ²	Timo Rantala	Ari Soppela
Eanodaga suohkan	Kalevi Keskitalo	Mikko Kärnä
Giemajávrii gávpot	Teemu Kostamovaara (rájes 14.4.2015) Markku Koivisto (13.2.2012–13.4.2015)	Timo Kyyhkynen
Keminmaa gielda	Susanna Sandberg (rájes 11.3.2014) Aapo Mäenpää (13.2.2012–10.3.2014)	Pekka Mäkelä
Gihttela gielda	Jari Kinnunen	Lauri Kurula
Pelkosenniemi gielda	Hannu Oikarinen	Panu Leinonen
Roavenjárgga gávpot	Tarja Outila (rájes 28.8.2013) Olli Peuraniemi (31.1.2012–27.8.2013)	Kari Tiermas (rájes 28.8.2013) Aku Raappana (31.1.2012–27.8.2013)
Salla gielda	Marita Leskinen	Antero Miettinen
Suovvaguokka gielda	Kari Kilpimaa	Jouni Halonen
Soađegili gielda	Veikko Virtanen	Arja Mäkitalo
Tervola gielda	Mika Simoska (rájes 3.6.2013) Veikko Kähkölä (6.2.2012–5.2.2013)	Heikki Hepoaho (rájes 3.6.2013) Pekka Alaollitervo (6.2.2012–2.6.2013)
Bistevaš áššedovdit		
Kemijoki Oy	Kaj Hellsten	Jussi Pyyny
Giemajoga čáziidsuodjalanovttastus	Riitta Vilmiä (rájes 26.2.2015) Markku Isometsä (24.9.2012–25.2.2015)	Riitta Vilmiä (24.9.2012–25.2.2015)
Lappi luonddusuodjalanbiire	Pekka Nyman	Tarja Pasma
Čállit		
Sámi EJB-guovddáš	Niina Karjalainen (sadjásaš Anna Kurkela 20.12.2014–3.11.2015)	
Lappi lihttu	Maiju Hyry	

¹ Lapin ELY dehe Lapin ELY-keskus lea jorgaluvvon dán dokumeanttas Sámi EJB dehe Sámi EJB-guovddáš. Dálá áigge oaidná maid geavahuvvon Sámi sajes Lappi.

² Lapin pelastuslaitos lea jorgaluvvon dán dokumeanttas Sámi gádjunlágádus. Dálá áigge oaidná maid geavahuvvon maid Lappi gádjunlágádus.

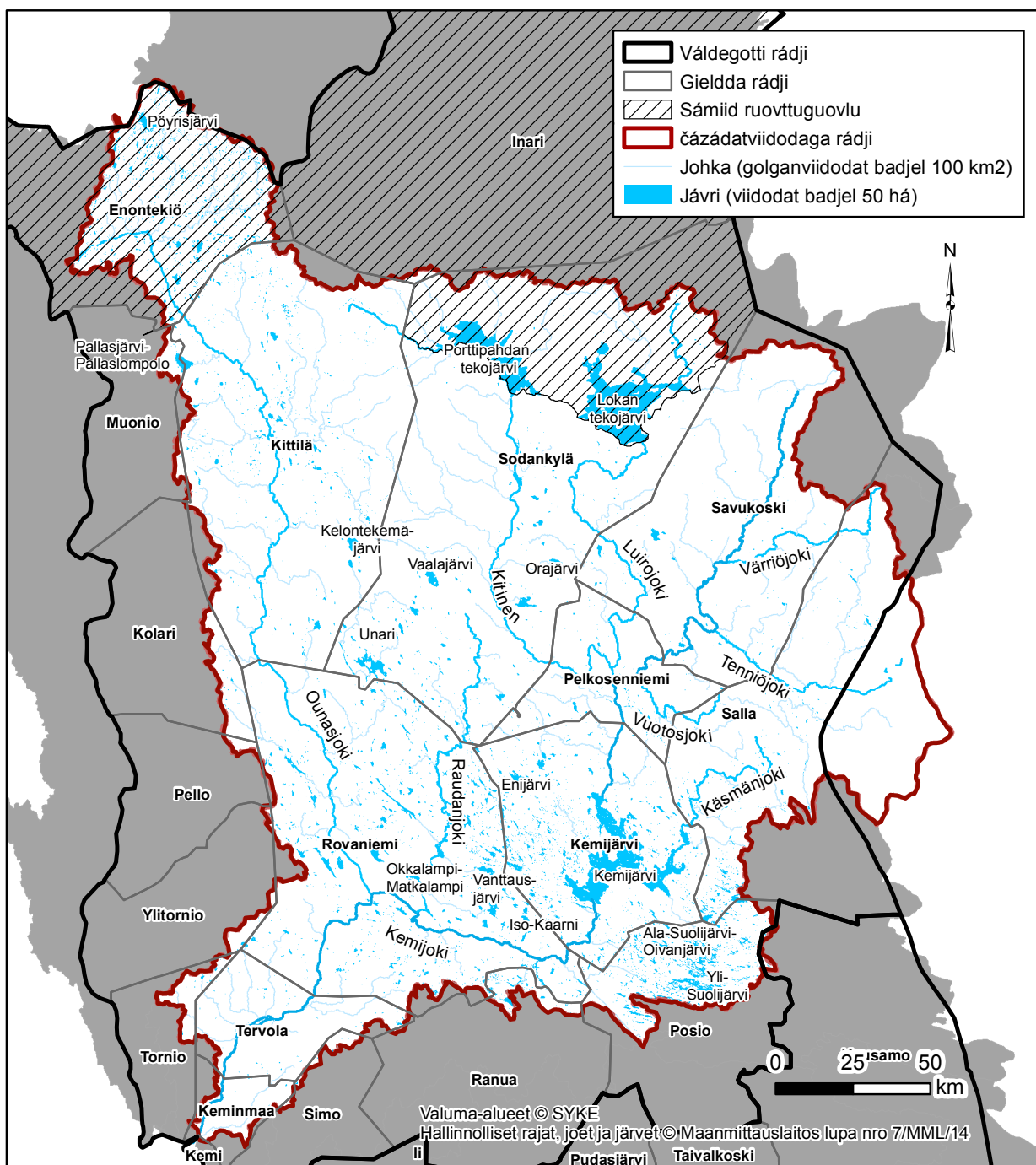
Oassálastin ja gullan

Olbmuin lea leamaš vejolašvuohta ovdanbuktit oaiviliiddiset dulveriskkaid hálddašeami plánemis golmma sierra muttos. Vuosttaš gullan lágiduvvui dulveriskkaid álgoárvoštallamis ja evttohusain mearkkašahhti dulveriskaviidodahkan 1.4.–30.6.2011. Gullan dulveriskkaid hálddašánplána sisdoalus ja dan birasčilgehusa vuolggasajiin, ulbmiliin ja válmmaštallamis lágiduvvui 2.5.–2.8.2013 dain čázádat- ja riddoviidodagain, main dulveriskkaid hálddašánplánat ledje válmmaštallojuvome. Goalmmát ja manimus muttos 1.10.2014–31.3.2015 lea vejolašvuohta ovddidit oaivila hálddašánplánain ja dan dulveriskkaid hálddašeami ulbmiliin, doaibmabijuin, birasčilgehusas sihke plána ollašuttimis.

Čázádatviidodaga govvádus

Giemajoga čázádatviidodat lea oba Sámi stuorimus ja oba Suoma nubbin stuorimus čázádatviidodat. Čázádatviidodaga sturrodat lea 51 127 km², mas Suoma bealde lea 49 467 km². Unna oasáš Giemajoga viidodagas ollá Ruošša beallái. Čázádatviidodat gokčá 15 % oba Suoma viidodagas. Giemajoga čáziiddikšunviidodat šaddá Giemajoga, Simojoga ja Kaakamojoga válđočázádatviidodagain sihke Mearrabađa unna riddoguvllu Viantienjoki golganviidodagažis. Čázádatviidodaga davvuoasit gullet sámi ruovttuguvlui.

Giemajohka lea Suoma stuorimus ja guhkimus johka, mii álgá Duottar-Sámis, Giemajoga guhkkodat lea oktiibuot 550 kilomettara. Giemajoga čázádatviidodagas leat oktiibuot 141 joga, maid golganviidodaga ollislaš viidodat lea badjel 100 km². Stuorimus Giemajoga válđoali oalgejogat leat Ovnnesjohka, Kitinen, Luiojohka (luoitá Kitisii), Raudanjoki, Tenniöjohka, Värriöjohka sihke Vuotosjohka. Tenniöjohka ollá Ruošša beallái oasi mátkkis gieraosiinis.

Govva 2. Giemajoga čázádatviidodat, stuorimus jogat ja jávrrit sihke guovllu gielddat

Čázádatviidodaga jávrriid mearri lea unni, dušše 4,3 % go váldá mielde dahkuáldáid ja fápmorusttegiid buođđoáldáid. Giemajoga čázádatviidodagas leat oktiibuot 390 jávrrid, maid viidodat lea badjelaš 50 hektára. Stuorimus jávrrit leat Giemajávri sihke Lokka ja Porttipahta dahkujávrrit. Giemajávri lea čázádatviidodaga stuorimus luonddujávri. Dan viidodat lea 230 km².

Badjel 90 proseanta čázádatviidodaga viidodahkii gullet vuovddit ja jeakkit. Huksejuvvon guovllut ja eanandoalloguovllut leat hui unnán ja dat leat earenoamážit johkaguorain. Giema- ja Ovnnesjoga guoskkahansaji Roavenjárgga gávpot leat čázádatviidodaga stuorimus čoahkkebáiki. Eará gávpogat čázádatviidodagas leat Giemajávri sihke Giepmma, mii gullá muhtin oassái čázádatviidodahkii. Eará guovddáš čoahkkeguovllut leat Gihttel, Tervola, Keminmaa, Soađegilli, Salla, Suovvaguoka, Pelkosenniemi ja Eanodat. Deahttáseamos ássan lea Roavenjárgga lahkosiin, Ovnnesjoga guoras sihke Vuolle-Giemajoga viidodagas. Čázádatviidodaga davvioasit leat hárvvet ásojun guovllut.

Giemajoga čázádatviidodaga Natura 2000 –guovllut leat oktiibuot 905 574 hektára, main ČRD* Natura 2000 –guovllut leat 558 009 hektára. Dasa lassin čázádatviidodagas leat priváhta suodjalanguovllut. (* ČRD (=VPD), dárkkuha čázádatrámmadirektiivva (jorg. fuomášahttin).)

Giemajoga čázádatviidodat lea ollásit dulvaduvvon earret Ovnnesjoga ja Badje-Giemajoga čázádatviidodagaid, mat leat suodjaluvvon fápmorusttethuksemis. Badje-Giemajohka lea suodjaluvvon guokkaid suodjalanlágain, mii bođii fápmui 1987. Ovnnesjohka ja Ovnnesjohkii luoti oalgejogat leat suodjaluvvon Ovnnesjoga sierrasuodjalanlágain, mii mearriduvvui 1983 vuodđolága mearridanortnegis. Badje-Giemajogas ja Ovnnesjogas čáhcefápmorusttegiid huksen lea gildojuvvon.

Ovddit dulvedilit

Giemajoga čázádatviidodagas dulvan lea dábálaš iđa, mii dáhpáhuvvá juohke giđa. Dábálepmosit dulvit šaddet giđđat muohttaga suddama čuovvumussan, muhto spiehkastatlaš arvegesiid, dego jagi 1992, maiddái geasse- ja čakčadulvvit leat vejolaččat. Jienaidvuolgima áigemuddu Giemajoga čázádatguovllus lea miessemánus ja jogaid dulvan lea alimus muttos miessemánu loahpas ja geassemánus. Dábálaččat spiehkastatlaš dulvejagi dálvi lea leamaš galmmas ja dalle lea olu muohta, giđđa boahhtá maŋŋit ja jođánit ja arvá olu jienaidvuolgima áiggiid.

Tabella 2. Giemajoga čázádatviidodaga stuora dulvejagat, main leat čállojun bajás čáhceallodagat ja rávnnjádagat

Jahki	Báiki	Dulvetiipa	Čáhceallodat [N ₆₀ + m]	Rávnnjádát [m ³ /s]
2005	Ovnnesjohka, Gihttel	Čázádatdulvi	189,64 m Köngäs 177,56 m Kittilän kirkonkylä 170,50 m Kaukonen	844 Köngäs 1 486 Marraskoski
1997	Ovnnesjohka, Marraskoski	Jieknabuodđodulvi	92,08 m Marraskoski	977 Marraskoski
1993	Giemajohka, Roavenjárga, Giemajávri	Čázádatdulvi	75,88 m Kirkonjyrhämä 77,32 m Ounaskoski ylä 77,90 m Saaritupien kohta	4 207 Valajaskoski 2 033 Seitakorva
1987	Giemajohka, Giemajávri	Jieknabuodđodulvi	149,96 m Giemajávri Pappilantanta	1 605 Seitakorva
1984	Ovnnesjohka, Kaukonen	Jieknabuodđodulvi	170,71 m Kaukonen	860 Kaukonen 1 055 Marraskoski
1981	Giemajohka, Roavenjárga	Čázádatdulvi	75,77 m Kirkonjyrhämä 77,16 m Ounaskoski ylä	3 909 Valajaskoski 2 193 Seitakorva
1973	Giemajohka, Roavenjárga	Čázádatdulvi	76,00 m Kirkonjyrhämä 77,42 m Ounaskoski ylä	3 979 Valajaskoski 2 075 Seitakorva
1969	Ovnnesjohka, Marraskoski	Jieknabuodđodulvi	92,14 m Marraskoski	923 Marraskoski
1966	Giemajohka, Roavenjárga, Giemajávri	Čázádatdulvi	149,85 m Giemajávri Pappilanranta	3 752 Valajaskoski 2 395 Seitakorva
1964	Giemajohka, Giemajávri	Jieknabuodđodulvi	150,01 m Giemajávri Pappilanranta	1 950 Seitakorva
1943	Giemajohka, Giemajávri	Čázádatdulvi	150,33 m Giemajávri Pappilanranta	2 107 Giemajávri luusua
1859	Giemajohka, Roavenjárga	Čázádatdulvi	Arvio 79,75 m Saaritupien kohta Arvio 79,00 m Ounaskoski	li diehtu

¹Čáhceallodat lea almmuhuvvon N₆₀-allodatvuogádagas. Jorahemiin čáhceallodaga N₄₃-allodatvuogádahkii Roavenjárgga ja Geamajávri guovllus allodat lea N₆₀ -14 cm. Jorahemiin čáhceallodaga N₂₀₀₀-allodatvuogádahkii allodat Roavenjárgga guovllus lea N₆₀ + 36 cm, Geamajávris N₆₀ + 32 cm ja Gihttelis N₆₀ + 31 cm.

Dulvevárra- ja riskagárten

Roavenjárgga dulvevárragárta ollá Giemajoga buohta Oikairaisis Valajaskoskii ja Ovnesjoga buohta ollá Ovnesjoga njálmádagas Ylikylä rádjái. Giemajávrrri dulvevárragárta gokčá guovllu Giemajávrrre guovddázis Soppelai ja Gihttela dulvevárragárta ollá Vuolle-Gihttela rájes gitta Levi Sirkka rádjái. Buot Giemajoga mearkkašahhti dulveriskaviidodagaide leat ráhkaduvvon lágas gáibiduvvon vuodđoskenariot (1/20a, 1/50a, 1/100a, 1/250a ja 1/1000a). Dulveriskagártemis čuožáhagaid guorahallan vuodđuduvvá dulveriskalága 8 §:a miel juohkimii vahátlaš čuožvumušain.

Tabellas 3 leat bukten ovdan Giemajoga čázádatviidodaga mearkkašahhti dulveriskaviidodagaid dulvevárravuloš orruid ja visttiid mearit. Roavenjárggas dulvevárraviidodagat leat earenoamážit Giema- ja Ovnesjoga guoskkahansajis Saarenkylä ja Vitikanpää guovllus sihke Koskenkylä guovllus. Roavenjárggas vaháгат šaddagohtet go dulverávnnejádat manná badjel 4 000 m³/s ja čáhceallodat Kirkonjyrhämäs lea badjel $N_{2000}+75,90$ mettara ja Lainaas badjel $N_{2000}+77,45$ mettara. Giemajávrrres buođut suodjalit gávpoga dulvečáziin. Vaháгат šaddagohtet hui hárvanaš dulvviid áigge, goas lea várra, ahte Giemajávrrre buođut báhcet čáze vuollái. Dasa lassin Pakatti guovllus ja Vuolle-Gihttelis leat eatnat berašviesut dulvevárra vuollásažžan.

Tabella 3. Giemajoga mearkkašahhti dulveriskaviidodagaid dulvevárravuloš orruid ja visttiid mearit

Dulvvi dávjodat	Orruid mearri			Visttiid mearri			Visttiid mearri oktiibuot		
	Roaven- járga	Giemajávri	Gihttel	Roaven- járga	Giemajávri	Gihttel	Roaven- járga	Giemajávri	Gihttel
1/20	35	-	90	15	-	10	110	-	45
1/50	410	-	230	125	-	35	390	-	100
1/100	1 115	-	440	305	-	65	815	-	160
1/250	2 600	260	620	710	50	120	1 705	220	275
1/1000	6 020	520	890	1 565	100	215	3 230	390	455

Riskačuožáhagat, maid lea váttis eavakueret dulvevárras, leat Roavenjárggas Pulkamontie dearvvašvuohtaguovddáš, Pulkamontie bálvalandálu, Nasmánkieppi bálvalandállu sihke guhtta beaiveruovttu ja guokte skuvlla. Sierračuožáhagaid njuoskama ja visttiide čuočci dulvavahágiid lassin mánggat geaidnooktavuođat leat gaskat hui hárvanaš dulvin. Mearkkašahhtimus dulvevárravuloš geainnut leat váldogaidnu 4 (E75), Kuusamontie (Guossámageaidnu), Ounasjoen itäpuolentie (Ovnesjoga nuorttabealgeaidnu), Kittiläntie (Gihttelageaidnu), Kajaanantie ja Koskenkyläntie. Dulvevárraviidodagain leat maid mánggat duolvačáhcebumpenrusttegat ja šleađggajoraheadjit.

Giemajávrrri visttit, maid lea váttis evakueret, leat Jyväskylänpuisto beaiveruoktu ja Hoitokoti (Dikšunruoktu) Koivula. Dasa lassin dulvavára vuollásažžan leat guokte duolvačázi bumbenrusttega ja mánggat šleađgga juohkinskábet ja šleađggajorahanrusttegat. Dulveuhkkideamos almmolaš geainnut leat Luusuantie, Peräposiontie ja Sallantie.

Gihttelis váddásit evakuerebuloš čuožáhagat leat Gihttela dearvvašvuohtaguovddáš, Pääskylänniemi boarrásiidsiida, golbma bálvalandálu ja okta beaiveruoktu. Dulvevárraviidodagas leat maid Gihttela čáhceváldinbáikkit. Dulvevárra vuollásažžan leat maid mánggat duolvačáziid bumbenrusttegat ja hui hárvanaš dulvviid áigge eanas duolvačáhcefierpmádagas leat dulvvi gokčan viidodagas. Johtalusoktavuođat hui hárvanaš dulvvi áigge leat maid várra vuollásažžan. Soađegiligeidnu ja Pakattigeidnu sihke Vuolle-Gihttela orrunguovllu geainnuide čáhci lohtana juo dábbalaš dulvviid áiggenai. Váldogaidnu Roavenjárggagaidnu čáhci sáhtá lohtanit 1/50a dulvediliin.

Dulvevárragárttat ja dulveriskagárttat sáhttet gehččojuvvot birashálddaha dulvegártabálvalusas čujuhusas www.ymparisto.fi/tulvakartat. Dulvevárra- ja riskagártemis dahkkon raporttat gávdnojit Giemajoga dulveriskaid hálddašanplána interneahhta-siidduin čujuhusas www.ymparisto.fi/trhs/Kemijoki.

Dulveriskkaid hálddašeami ulbmilat

Dábálaččamus dulveriskkaid hálddašeami ulbmilin buot hálddašanplánaid čuožahatčázádat- ja čuožahatmearraviidodagain lea dulveriskkaid unnideapmi, dulvviid dagahan vahátlaš čuovvumušaid eastadeapmi ja láivudeapmi sihke dulvviide ráhkkanearmi ovddideapmi. Dasa lassin čázádatdulvviid vahátag galggale čázádatviidodagain báhcit nu unnin go vejolaš. (Láhka dulveriskkaid hálddašeamis 11 §).

Giemajoga dulvejoavku lea ásahan tabeallas 4 ovdan buktojuvvon dulveriskkaid hálddašeami ulbmiliid Roavenjárgga, Gihttela ja Giemajávrra mearkkašahtti dulveriskviidodagaide. Giemajoga dulvejoavku ásahan oba Giemajoga čázádatviidodaga oktasaš ulbmilat leat buktojuvvon ovdan tabeallas 5.

Tabella 4. Roavenjárgga, Gihttel ja Giemajávrra dulveriskkaid hálddašeami ulbmilat

Kategori	Roavenjárgga	Gihttel	Giemajávrra
Olbmuidd dearvašvuohta ja orvvolašvuohta	Earenoamáš hárvenaš dulvvi (1/250a) gokčan viidodaga siste čuožahagat, maid lea váttis evakueret, leat suddjejuvvon ja johtinoktavuođat leat sihkkarastujuvvon.		
	Orrunvistit, mat leat hui hárvenaš dulvvi (1/250) gokčan viidodagas, eai vaháguva	Orrunvistit, mat leat hárvenaš dulvvi (1/100) gokčan viidodagas, eai vaháguva. Dasa lassin vejolašvuođaid mielde viggojuvvot caggojuvvot orrunvistiid, mat leat hui hárvenaš dulvvi (1/250) gokčan viidodagas, vaháguvvan.	Orrunvistit, mat leat hui hárvenaš dulvvi (1/250) gokčan viidodagas, eai vaháguva
	Olbmuidd dearvašvuohta ja dorvvolašvuohta eaba šatta vára vuollái hui hárvenaš dulvin (1/250a)		
Vealtameahttu báivalusat	Buhtes čázi, lieggasa ja elerávnnji juogadeapmi ja buvttadeapmi doibmet hui hárvenaš dulvedilis (1/250a)		
	Duolvačáhcefuolahus doaibmá hárvenaš dulvedilis (1/100a)		
	Mearkkašahtti johtalusoktavuođat eai boatkan earenoamáš hárvenaš dulvvis (1/250a)		
Biras	Earenoamáš hárvenaš dulvvi (1/250a) gokčan viidodagas ii leat dakkár doaibma, mas sáhtálii šaddat guhká bisti ja viiddes vahátlaš čuovvumuš birrasii		
Kulturárbevierru	Kulturárbái ii šatta divvumeahttu vahátlaš čuovvumuš earenoamáš hárvenaš dulvedilis (1/250a)		

Tabella 5. Oba čázádatviidodaga oktasaš ulbmilat Giemajoga čázádatviidodagas

Olbmuidd dearvašvuohta ja dorvvolašvuohta
<ul style="list-style-type: none"> Oalle hárvenaš dulvvi (1/50a) gokčan viidodagas čuožahagat, maid lea váttis evakueret, čáhceváldinbáikkat ja orrunvistit oktilaš orrunguovllus eai vaháguva. Orrut dihtet dulveváras ja máhttet suddjet opmodagaset sihke ráhkkanit dulvedillái iešoaivves. Bajásdollo áigedási dulvedillegovva eiseválddiide ja riikkavuložiidda.
Vealtameahttu báivalusat:
<ul style="list-style-type: none"> Čáhce- ja duolvačáhcefuolahus doaibmaba oalle hárvenaš dulvedilis (1/50a). Liekkas- ja šleađgabuhtheadus ja juohkin doaibmaba oalle hárvenaš dulvedilis (1/50a). Diehtujohtalusoktavuođat doibmet oalle hárvenaš dulvedilis (1/50a). Geaidno- ja eará johtalusinfra doibmaba oalle hárvenaš dulvedilis (1/50a)
Biras:
<ul style="list-style-type: none"> Oalle hárvenaš dulvvi (1/50a) gokčan viidodagas ii leat dakkár doaibma, mii sáhtálii dagahit guhkesáigásaš ja viiddes govvlus vahátlaš čuovvumuša birrasii Dulveriskkaid hálddašeami doaibmabijut ja čáziiddikšuma birasulbmilat viggojuvvot heivehuvvot oktii
Kulturárbevierru:
<ul style="list-style-type: none"> Kulturárbái ii šatta divvumeahttu vahátlaš čuovvumuš oalle hárvenaš dulvedilis (1/50a).

Dulveriskkaid hálddašeami doaibmabijut

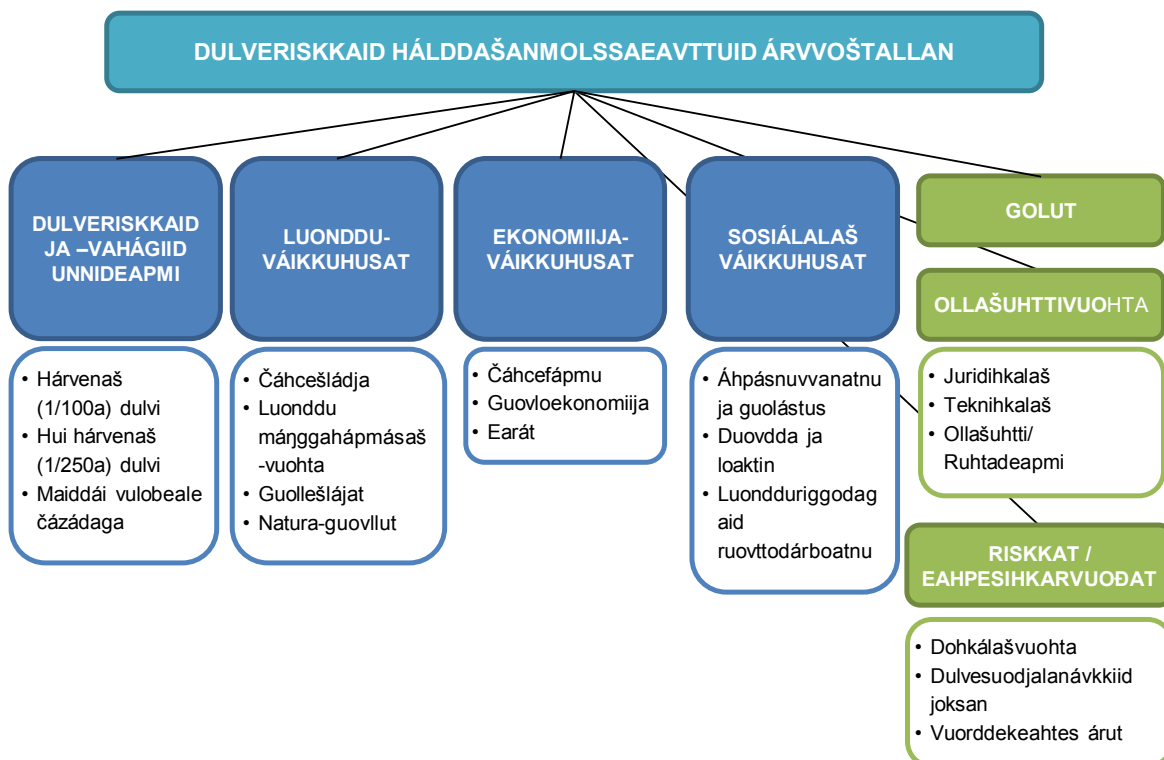
Giemajoga dulveriskkaid hálddašanplánas ovdanbuktojun doaibmabijuiquin viggojuvvojit unniduvvot dulvvi vahátlaš čuovvumušat olbmuid dearvvašvuhtii ja dorvvolasvuhtii, vealtameahtun bálvalusaide, servodaga eallindehálaš doaimmaide, birrasii ja kulturbirrasii. Doaibmabijuid välljemis lea vejolašvuodaid mielde viggojuvvon unniduvvot dulvviid duođaláhki sihke adnojuvvojit eará go dulveriskkaid hálddašeami vuogit, mat vuodđuduvvet dulvesuodjeráhkadusaide.

Čilgedettiin ja välljedettiin doaibmabijuid dulveriskkaid hálddašeami vuogit leat guorahallon viidát vuhtii völddedettiin iešguđege doaibmabijui ávkkiiid, goluid sihke vejolaš vahátlaš váikkuhusaid. Giemajoga dulveriskkaid hálddašeamis adnojuvvojit ávkin mánggaulbmilárvoštallan doaibmabijuid vuogádatlaš árvoštallamis ja čanusjoavkkuid oainnuid čoaggimis Roavenjárgga ja Giemajávrrre dulveriskaviidodagaid oasis. Gihttela guovllu dulvesuodjalandoaibmabijuid árvoštallan lea dahkon juo ovdal jagi 2005 dulvvi maŋŋel ja dulvesuodjaleami molssaeaktun lea välljejuvvon dulvestelliid huksen. Govas 3 leat buktojuvvon ovdan doaibmabijuid árvoštallamis adnojuvvon vuogit.

Giemajoga dulvejoavku lea dohkkehan čoahkkimisttis 22.9.2014 hálddašanplánas evttohuvvon doaibmabijuid (tabealla 6). Ollašuhhtima várás evttohuvvon dulveriskkaid hálddašeami doaibmabijut Giemajogas leat juhkon viđa váldojvkui:

1. doaibmabijut, mat unnidit dulveriskkaid,
2. dulvesuodjalandoaibmabijut,
3. válmmašvuodá doaimmat,
4. doaibma dulvedilis ja
5. maŋnedoaibmabijut.

Hálddašanplánas evttohuvvon doaibmabijuid váikkuhusat leat guorahallon maiddá čáziiddikšuma birasulbmiliid joksama dáfus. Guorahallama vuodul dulveriskkaid hálddašeami doaibmabijut leat juhkon daid váikkuhusaid vuodul čáziiddikšuma ulbmiliid dáfus hui positiivalaš, positiivalaš, negatiivvalaš, hui negatiivvalaš dehe neutrála doaibmabijuide. Hálddašanplánas guorahalloje maid doaibmabijuid golut ja ávkkit ráhkaduslaš doaibmabijuid oasis.

Govva 3. Doaibmabijuid árvoštallamis adnojuvvon árvoštallandagadagat Avviljoga čázádatviidodagas

Tabella 6. Hálddašanplánas evttohuuvon doaimbajut Giemajoga čázádatviidodagas

Doaimbajut	Doaimbajut váikkusaid viidodat	Doaimbajut dili	Oktiiveivolašvuhta čáziiddikšumiin
Doaimbajut mat unnidit dulveriskka			
Dulvegárttaid ráhkadeapmi ja beaivádeapmi	Oba čázádatviidodat	Anus dálá áigge	neutrála 0
Dulvediehtovuogádaga gárgeheapmi	Oba čázádatviidodat	Anus dálá áigge	neutrála 0
Eanangeavaheami plánen	Oba čázádatviidodat	Anus dálá áigge	positiivalaš +
Iešdoaimmalaš ráhkaneapmi	Oba čázádatviidodat	Anus dálá áigge	neutrála 0
Duolvačáhcebohccierpmádaga gárgeheapmi dulvegierdavažžan	Oba čázádatviidodat, Earenoamážit riskaviidodagat	Anus dálá áigge	hui positiivalaš ++
Dulvesuodjalandoaimbajut			
Dulvestelliid huksen Roavenjárii (dássii 1/50a)	Roavenjára	Ođđa doaimbajut	neutrála 0
Dulvestelliid huksen Gihttelii	Gihttel	Ođđa doaimbajut	neutrála 0
Dulvečáziid dollen čázádatviidodagas ođđa dulvadanáldáin	Giemajoga golganviidodat	Ođđa doaimbajut	hui negatiivalaš - -
Luondduviida čázidollen golganviidodagas	Oba čázádatviidodat	Anus dálá áigge	hui positiivalaš ++
Jiekņasahemiid atnu ja gárgeheapmi	Oba čázádatviidodat	Anus dálá áigge	neutrála 0
Válmmašvuhtadoaimbajut			
Dulveeinnotan- ja váruhusvuogádagaid gárgeheapmi	Oba čázádatviidodat	Anus dálá áigge	neutrála 0
Dulvekommunikašuvna gárgeheapmi	Oba čázádatviidodat	Anus dálá áigge	neutrála 0
Gádjun- ja evakuereplánaid ráhkadeapmi	Dulveriskaviidodagat: Roavenjára, Giemajári ja Gihttel	Anus dálá áigge	neutrála 0
Dulveduostuma hárijehusaid lágideapmi ja gárgeheapmi	Dulveriskaviidodagat: Roavenjára, Giemajári ja Gihttel	Anus dálá áigge	neutrála 0
Doaimma dulvedilis			
Gaskaboddasaš dulvesuodjeráhkadusaid atnu ja gárgeheapmi	Dulveriskaviidodagat: Roavenjára, Giemajári ja Gihttel	Anus dálá áigge	positiivalaš +
Čázádaga dulvadeapmi ja spiehkastatlobit	Giemajoga golganviidodat	Anus dálá áigge	neutrála 0
Maŋgedoaimbajut			
Doaimmaid ođđasit sajušteapmi	Dulveriskaviidodagat: Roavenjára, Giemajári ja Gihttel	Anus dálá áigge	positiivalaš +
Roassoveahkki ja eaktodáhtolaš doaimma ovddideapmi	Dulveriskaviidodagat: Roavenjára, Giemajári ja Gihttel	Anus dálá áigge	neutrála 0
Ráidnen- ja ovddeštandoaimbajuid plánen	Dulveriskaviidodagat: Roavenjára, Giemajári ja Gihttel	Anus dálá áigge	positiivalaš +

Giemajoga dulvejoavku lea mearridan dulveriskaid hálddašeami doaimbajuid vuoruheami čoahkkimisttis 11.8.2014. Dulvejoavku ása deháleamos dulvesuodjaleami doaimbajut: **Dulvečáziid dollen čázádatviidodagas ođđa dulvadanáldáin/-áldáiguin** (saddjái vuhta 700–800 milj. m³) (dulvejoavkku mearráduš 26.5.2014) tulvarehman páttos 26.5.2014). Doaimbajut duvdima várás huksejuvvojit **Roavenjárii dulvesteallit** suddjendássái 1/50a. Steallit ja Giemajoga dulvadeapmi ovtas dáláš lohpeavttuid mielde suddje Roavenjára hárvanaš (1/100a) dulvviin. Giemajoga dulvejoavku ása maid **Gihtela dulvestelliid** huksema vuosttaš doaimbajut. Giemajoga čázádatviidodagas leat juo dálá áigge anus maŋggat doaimbajut. Daid gárgeheami várás vuosttažin válljejuvui **gaskaboddasaš dulvesuodjeráhkadusaid atnu ja gárgeheapmi**.

Buot doaibmabijuid vuoruheapmi lea ollašuhttojuvvon Giemajoga čázádatviidodagas nu ahte doaibmabijut leat biddjon golmma sierra luohkkái (vuosttaš, nubbi, dievasmahti). Vuosttaš doaibmabijuid ollašuttimiin lea vejolaš joksat juogo dulvesuodjalanávkkiiid riskaviidodagain dehe daid ollašuttin lea vejolaš oanehitge áigegaskkas, dehe daiguin ožžojuvvo dárbbášlaš ođđa diehtu, mii ii leat leamaš anus dán plánenbajis. Vuosttaš saji doaibmabijut ávžžuhuvvojit ollašuttot nu fargga go vejolaš dulveriskkaid unnideami várás. Nuppesaji doaibmabijut ollašuttot, jos vuosttaš saji doaibmabijut eai sáhte ollašuttot. Dievasmahti doaibmabijut leat juo adnon doaibmabijut, maiguin ovddiduvvo viidodaga dulveriskkaid hálddašeapmi. Dat sáhttet doarjut vuosttaš ja nuppi saji doaibmabijuid.

Doaibmabidju eai sisdoala dárkilvuođadásiset dáfus fidnoplánadásat dárkkes dieđu. Aitosaš doaibmabiju dárkilit plánen álgá easka hálddašanplána dohkkeheami maŋgel, ja dat sáhtta joatkašuvvat čuovvovaš hálddašeami plánema jorrosii dehe dannai guhkkeli. Vástubeali dehe vástubeliid ovddasvástádussan lea vuosttažettiin doaibmabiju ollašuttima álggaheapmi dehe ollašuttima joatkin.

1) Dulveriskka unnideaddji doaibmabijut

Dulveriskkaid unnidemiin dárkkuhuvvojit dakkár doaibmabijut, mat ollašuttot ovddalgittii, ja maid ulbmilin lea unnidit vejolaš dulveriskkaid, viidodaga vahátpotentiála sihke eastit dulveriskka stuorruma.

Dulveriskaviidodagaide ráhkaduvvojit **dulvevárra- ja dulveriskagárttat**, vai dulvviide sáhtta ráhkkanuhttot ja vai viidodaga riskačuozáhagat identifiserejuvvojit. Dulvevárragárta govve viidodagaid, mat báhcet čáze vuollái, čáhcečikŋodaga ja –allodaga dihto dulvvi dávjodagain. Dulveriskagárttas čájehuvvojit dulvehávváiduvvi čuozáhagat. Mearkkašahti riskaviidodagaid dulvegárttaid oasis Giemajoga ja Ovnesjoga rávnnjádattmálla galgá beaiváduvot ja rávnnjádattmálla dárkilvuohta ja viidodat galgá dárkkistuvvot. Dulvegártejuvvon viidodagat galget dárbbu mielde viiddiduvvot ja dulvegárttat galggale ráhkaduvvot earánai dulvehearckes viidodagaide čázádatviidodagas.

Birashálldahas lea anustis **dulvediehtovuogádat**, masa lea čohkkejuvvon dulvediehtu (ovdal leamaš dulvit, dulveviidodagat, čáhceallodagat, rávnnjádagat, dulveriskačuozáhagat) diehtovuđđui ja báikedihtovuogádhkii. Giemajoga viidodagas dulveriskačuozáhagat galget beaiváduvot dulvediehtovuogádhkii dieđuid rievdamas mielde.

Eanangeavahusa plánemiin dárkkuhuvvo plánenvuogádat, mas riikkaviidosaš guovlluideavahanulbmilat sihke buotguoskevaš lávat, dehege eanangoddelávva ja oppalašlávva, stivrejit bienalaš sajádatlávaid plánema. Dulvit galget váldojuvvot vuhtii eanangeavahusa plánemis sierra lávadásiin ja lávaid, mat leat juo geavahas, áigge dásis doallamis galgá giddejuvot earenoamáš fuomášumi boarásnuvvi lávaide ja lávaide, main dulvit eai leat váldojuvvot vuhtii. Dasa lassin galget váldojuvvot vuhtii dulveriskkaid hálddašeami ulbmilat, vai omd. váddásit evakuerenvuloš vistit dehe čuozáhagat, mat billistit birrasa, eai lávvejuvvo dulvevárraviidodahkii. Eanangeavahusa plánemii gullet maid geaidno- ja geainnosfierpmádagaid vuođđodivvunfidnut, mii geavadis dulveriskkaid unnideami dáfus dárkkuha dan, ahte vuođđodivvunfidnuid olis dulvit váldojuvvojit vuhtii. Ovdamearkkadihte geainnut, mat dulvviid čuovvumuššan dávjá boatkanit, galggale vuođđodivvuma olis bajiduvvot.

Iešdoaimmalaš ráhkkaneapmi dárkkuha lihkohisvuođaid caggama, olbmuid, opmodaga ja birrasa suodjaleami várradilálašvuođain sihke dakkár gádjundoaibmabijuide ráhkkaneami, maid juohkehaš bastá bargat iešdoaimmalaččat. Iešdoaimmalaš ráhkkaneapmái gullá maid sierračuozáhagaid čuozáhatguovdasaš suddjen (fitnodatgiddodagat, šleađga juohkinskábet, šleađgajorahanrusttegat, mat leat párkkain jno.) čuozáhaga eaiggáda doaimmas. Iešdoaimmalaš ráhkkaneapmái gullá maid iežas gitta- ja luovosopmodaga dáhhideapmi dulvvi várás. Dulveriskkaid unnideami várás galget buoriduvvot rávvagat ja dieđiheapmi iešdoaimmalaš ráhkkaneapmái laktásettiin.

Tabella 7. Giemajoga viidodaga dulveriskka unnideaddji doaibmabijut ja daid vuoruheapmi (1 plánenbadji = 6 jagi)

Doaibmabidju	Dárkkít doaibmabidju	Vástubealli	Ollašuvvan	Vuoruheapmi
Dulvegárttaid ráhkadeapmi ja beaivádeapmi	Giema- ja Ovnnesjoga rávnnjádattmáliid beaivádeapmi dárbbu mielde	Sámi EJB	Bistevaš	Dievasmahtti
	Dulvevárragártenvulos viidodaga viiddidandárbbu čielggadeapmi	Sámi EJB		Vuosttaš
	Dulvegárttaid áigge dásis doallan	Sámi EJB		Dievasmahtti
Dulvediehtovuogádaga gárgeheapmi	Giemajoga čázádatviidodaga dulveriskačuozáhagaid áigge dásis doallan	Sámi EJB	Bistevaš	Dievasmahtti
	Dulveriskačuozáhagaid dieđuid dárkkáluhttin	Sámi EJB, riskaviidodagaid gielddat		
	Dulvediehtovuogádaga gárgeheapmái oassálastin	Sámi EJB		
Eanangeavahusa plánen	Dulvviid vuhtii váldin lávain ja guovlluid geavaheami plánemis	Čázádatviidodagaid gielddat, Lappi lihttu	Bistevaš	Vuosttaš
	Servodahkii dehálaš doaimmaid stivren eret dulvevárraviidodagain	Čázádatviidodagaid gielddat		
	Vuolit huksenallodagaid ja huksenmearrádusaid áigge dásis doallan	Čázádatviidodagaid gielddat		
	Dulvviid vuhtii váldin geainnuid vuodđodivvunfidnuin	Sámi EJB, čázádatviidodagaid gielddat		
Iešdoaimmalaš ráhkkaneapmi	Ráhkkaneami dáládili čielggadeapmi	Sámi EJB, riskaviidodagaid gielddat	Bistevaš	Vuosttaš
	Iešdoaimmalaš ráhkkaneami neavvuma buorideapmi	Sámi gádjunlágádus, gielddat		Dievasmahtti
	Guovlluguovdasaš suodjeplánaid ráhkadeapmi	Čázádatviidodagaid gielddat, orruovttasusat		Dievasmahtti
	Čuozáhagaid suddjen iešdoaimmalaččat ovddalgihtii	Giddodateaiggádat		Vuosttaš
Duolvačáhcebohccierpmádaga gárgeheapmi dulvegierdavažžan	Dáláš buncarsajiid čielggadeapmi	Riskaviidodagaid gielddat	1 plánenbadji	Vuosttaš
	Čuozáhatguovdasaš dehe guovlluguovdasaš suddjenplánaid ráhkadeapmi ja olláhuhttin		1-2 plánenbaji	

2) Dulvesuodjaleami doaibmabijut

Dulvesuodjaleamiin dárkkuhuvvo dakkár bissovaš ráhkadusaid plánen ja huksen, man ulbmilin lea eastit dehe unnidit dulvviid dagahan vahátlaš váikkuhusaid.

Dulvestelliiguin sáhtta caggojuvot čáziid lávdan suodjalanvuloš viidodahkii. Giemajoga čázádatviidodagas dulvesteallit evttohuvvot huksejuvot Roavenjárgii ja Gihttelii. Steallit livčče eanas morenas ráhkaduvvon dulvesteallit ja gáržžes báikkín čahcejeahkki dulveseainnit (áiddit). **Roavenjárggas dulvestelliid** allodahkan mihtiduvvo gierdat sulaid 1/50a dulvviid, goas stelliid dárbu lea sula addi álgogártema mielde sulaid 4 000 mettara ja allodat vuolle ovttá mettara. **Gihttelis dulvestelliid** plánen álggahuvvui golmma muttos. Dáin vuosttaš muddu (guovddáš - dearvvašvuohhtaguovddášviidodat) lea plánejuvvon gárvvisin ja dan ollašuttin lea lohpeproseassas. Guokte eará muttu (guovddáš – boarrásiidsiida ja Vuolle-Gihttel – Pakatti – Kaukonen) leaba plánejuvome ja boahtiba ollášuhttimii maŋŋel. Gihttelis dulvesteallit mihtiduvvot gierdat dulvvi, mii dáhpáhuvvá ođđasit okte 100 jagis ja steallit dárbbahuvvot sulaid viđa kilomettara guhkkodahkii.

Dulvečáziid dollen čázádatviidodagas ođđa dulvadanáldáin dárkkuha ođđa, saddjáivuodas dáfus oktiibuot sulaid 800 000 000 m³ dahkuáldá huksema Giemajávrrre bajábeale golganviidodahkii. Doaibmabidju buorida dulvesuodjaleami golganviidodaga čázi furkensaddjáivuoda stuorruma mielde. Viidodagas lea bárrásiin jođus Roavenjárgga – Nuorta-Sámi eanagoddeláva válmmaštallan. Eanangoddelávas lea ulbmilin čujuhuvvot lávvaviidodagaid viidodagaid atnu, goas čielgá leatgo Giemajávrrre bajábeale viidodahkii eavttut doarvái buorit dulvadansaddjáivuoda lasiheapmái. Ođđa dulvadanáldáin leat dulvesuodjaleami lassin energiijaekonomalaš ávkkít. Ođđa dahkuálddis galggalii čujuhuvvot viidodahkii ja ollašuttot dađi lági mielde, ahte das lea nu unnán go vejolaš vahát birrasii, lundui dehe huksejuvvon infrastruktuvrui.

Luondduvida vuogit čáziid dollemii golganviidodagas leat jeagge- ja vuovdegoivvohatguovlluid ovddešteapmi, anus eretváldojuvvon darfebuvttadanguovlluid čáhccen, coahkuduvvon jávrriid čáhccen, lávttadagat, coahkudanaldát, gieragolggahangiittit sihke jeagge- ja vuovdeguovlluid golgama mudden. Go gažaldagas lea stuora čázádatviidodat, de dulvviid caggan golganviidodaga unnis doaibmabijuiguin, dego coahkudanaldáin, lávttadagain ja goivvohatboatkagiin buvttada dulvesuodjalanávki easka dalle, go viidodagat leat čuođit dehe duháhat. Dáiguin unnis doaibmabijuin lea goitge maid mearkkašahtti čáziiddikšunávki ja nuppe dáfus ovttas eará dulveriskkaid hálddašeami doaibmabijuiguin unnis doaimmatnai sáhttet ovddidit dulveriskkaid unnideami. Vuosttažettiin Giemajoga čázádatviidodagas galggale čielggaduvvot vejolašvuodát dulvečáziid luondduvida vugiiguin.

Jiekņasahemiiguin viggojuvvojit garvojuvvojit jiekņasabuođuid dagahan dulvvit. Jahkásaččat jiekņasahema dárbu čilgejuvvo giđđat ja jierjat sahejuvvojit dain johkaviidodagain, main jiekņasagassodat lea stuoris diliid ektui. Giemajoga čázádatviidodagas jiekņasahemat dahkkojuvvojit earenoamážit Ovnnesjogas ja ja Giemajoga bajás Pelkosenniemi viidodagas. Sahemiin viggojuvvo caggojuvvojit jierjaid buđđoseapmi dihto báikkiide, maida jierjat leat ovdal čoaikkanan gitta nu ahte leat duddjon jiekņasabuođuid.

Tabella 8. Giemajoga čázádatviidodaga dulvesuodjaleami doaibmabijut, daid vástubealit ja vuoruheapmi (1 plánenbadji = 6 jagi)

Doaibmabidju	Dárkkit doaibmabidju	Vástubealli	Ollašuvvan	Vuoruheapmi
Dulvestelliid huksen Roavenjárgii (suddjendássi 1/50)	Dulvestelliid dárbbu bienalas gárten	Roavenjárgga gávpot	1 plánenbadji	Vuosttaš
	Stealleplánaid ráhkadeapmi ja ollašuhttin	Roavenjárgga gávpot, giddodagaid eaiggádat	2–3 plánenbaji	
	Duovddaarkiteavtta pláne stelliid olgguldas hámis ja saji váldimis	Roavenjárgga gávpot	1 plánenbadji	
Dulvestelliid huksen Gihttelii	Dulvestealleplánaid ráhkadeapmi ja ollašuhttin	Gihttela gielda	3 plánenbaji	Vuosttaš
Dulvečáziid dollen čázádatviidodagas ođđa dulvadan-áldáin	Čujuhuvvo Roavenjárgga – Nuorta-Sámi eanangoddelávas viidodat dulvadansaddjáivuoda lasiheami várás Giemajávrái dehe dan bajábeallái	Lappi lihhtu	1 plánenbadji	Vuosttaš
	Dahkkojit dárbbaslaša čielggadeamit, plánat ja váikkuhusárvoštallamat dulvadansaddjáivuoda lasiheamis	Kemijoki Oy, lága vuođul dulvesuodjaleamis vásttolaš eiseválddit	1–2 plánenbaji	
	Álddis ollašuhttojuvvo viidodahkii dahkkojun čielggademiid ja lobiid mielde	Kemijoki Oy, lága vuođul dulvesuodjaleamis vásttolaš eiseválddit	3 plánenbaji	
Luonnonmukainen vedenpidättäminen valuma-alueella	Kemijoen vesistöalueen luonnonmukaisten vedenpidätysmahdollisuuksien selvittäminen	Sámi EJB-guovddáš, čáhceviidodagaid gielddat	Bistevaš	Dievasmahtti
	Tulvien huomioiminen alueidenkäyttöön liittyvissä ohjeistuksissa (esim. Metsänhoitosuositukset, Maatalouden tukijärjestelmät)	Eanan- ja vuovdedoalu doaibmit	Bistevaš	Dievasmahtti
Jiekņasahemiid atnu ja gárgeheapmi	Jiekņasahemiid ollašuhttin dárbbu mielde	Sámi EJB	Bistevaš	Vuosttaš
	Jiekņasahema ovddideapmi	Sámi EJB	Bistevaš	Dievasmahtti

3) Válmmašvuohtadoaibmabijut

Válmmašvuohtadoaimmaiguin dárkkuhuvvojit vuogit, doaibmabijut ja várásorruma vuogádagat, maiguin viggojuvvojit ovddiduvvot dulvviide ráhkaneapmi ja dađi lági mielde unniduvvot vejolaš dulvi dagahan vaháhat. Maiddái dulvedilledoaimma plánen ja hárbhallan gullaba válmmašvuohtadoaimmaide.

Dulveinnostusaid ja dulveváruhusvuogádagaid gárgehanbargu lea bistevaš, vai dulvviid sáhtta ávaštallat dáláža buorebut ja árabut. Oba čázádatviidodaga gokčevaš čázádatmálle mielde sáhtta geahčaduvvot čázádatviidodaga čáhcedilli ja dan gárganeapmi. Čáhceallodat- ja dulveváruhusat addojuvvojit čázádatmálle einnostusaid ja áiccastagaid vuođul, go sierra meroštallojun arvin-, čáhceallodat- ja rávnnjádátásit mannet einnostusaid dehe reálaáigge áiccastagain badjel. EJB-guovddášat barget ovttasráđiid dulveguovddážiin, man barguide gullá dulvviid einnosteapmi ja dain váruheapmi.

Buorre **dulvedieđiheapmi** veahkeha álbmoga ráhkkanit dulvviide ja buoridit orruid vejolašvuođaid sirdit opmadagaset dorvui ja suddjet giddodagaset dulvvis. Dulvekommunikašuvdna galgá leat čielggas ja informatiivlaš. Dulveviidodaga olbmui galgá leat vejolašvuohta oažžut geažos áigge reálaáigge diehtu iežaset guovllu dulvedilis ja vejolaš heahtedilis doaimmamis. Guovllus galget čielggaduvvot buoremus, jođáneamos ja álkimus gulahallankanálat. Orruid ja eiseválddiid gaskavuođa ovtasbargu galgá buoriduvvot.

Gádjun- ja evakuereplána ulbmil lea boktalit orruid fuobmát orrunguovllu várradagaldagaid ja veahkehit caggat várradiliid ja vahágiid. Gádjunplána galgá ráhkaduvvot orrunvistiide, main leat unnimusat golbma orrunlanjadaga sihke eará stáhtaráđi ásahasas gádjundoaimmas (407/2011) namuhuvvon čuožáhagaide. Plánas galget buktjuvvot ovdan vistti várrabáikkii ja riskkat sihke addit rávvagiid daid ovddalgihtii caggama várás ja várradilis doaimmamis. Dulveriskkaide ráhkkaneari buorideami várás galggalii čilgejuvvot mot dulvvit leat váldjuvvon vuhtii dáláš gádjun- ja evakuereplánain ja dárbbu mielde plánat galget biddjot áiggedássái nu ahte dulvvit váldjuvvot vuhtii.

Dulveduostuma hárrjehusaid sáhttet ordnet čázádatviidodaga suohkanat, Sámi gádjunlágádus ja Sámi EJB-guovddáš ovtasráđiid báikkálaš doaimmiiguin ja orruiguin. Giemajoga čázádatviidodagas leat lágiduvvon jagi 2006 buođđododjohárjehus, mas destejuvvoje eiseválddiid doaimmaválmmašvuođat buođđododjondilis. Dulveduostuma válmmašvuođaid doalaheami ja doaimma gárgeheami várás Roavenjárggas, Giemajávrris ja Gihttelis galggale lágiduvvot dulveduostuma hárrjehusat jeavddalaččat.

Tabealla 9. Giemajoga čázádatviidodaga válmmašvuohtadoaimbajijut, daid vástubealit ja vuoruheapmi (1 plánenbadji = 6 jagi)

Doaimbajijut	Dárkkii doaimbajijut	Vástubealli	Ollašuvvan	Vuoruheapmi
Dulveinnostusaid ja dulveváruhus-vuogádagaid gárgeheapmi	Oassálastin dulveinnostus- ja váruhus-vuogádagaid gárgeheapmái	Sámi EJB	Bistevaš	Dievasmahtti
Dulvekommunikašuvnna gárgeheapmi	Áhpasit gulahallankanálaid čielggadeapmi Avvilis	Sámi EJB, riskaviidodagaid gielddat	1 plánenbadji	Vuosttaš
	Ovtasbarggu lasiheapmi orruid ja eiseválddiid gaskkas	Riskaviidodagaid gielddat		Vuosttaš
	Oassálastin kommunikašuvnna gárgeheapmái	Sámi EJB, riskaviidodagaid gielddat		Dievasmahtti
	Sierralágán dulvedieđihandilálašvuođaid lágideapmi	Sámi EJB, riskaviidodagaid gielddat, Sámi gádjunlágádus	Bistevaš	Vuosttaš
	Dulvekommunikašuvdnaplánaid ráhkadeapmi ja áigge dásis doallan	Riskaviidodagaid gielddat, Sámi gádjunlágádus		Dievasmahtti
Gádjun- ja evakuereplánaid ráhkadeapmi	Gádjunplánaid, mat váldet vuhtii dulvviid, ráhkadeapmi buot riskačuožáhagaide ja plánaid beaivádeapmi	Giddodagaid eaiggádat	1 plánenbadji	Vuosttaš
	Guovlluguovdasaš gádjunplána ráhkadeapmi vahátviidodahkii (omd. Saarenkylä, Gihttela guovddáš)	Sámi gádjunlágádus, riskaviidodagaid gielddat	1 plánenbadji	Dievasmahtti
Dulveduostuma hárrjehusaid lágideapmi ja gárgeheapmi	Dulveduostuma hárrjehusaid lágideapmi riskaviidodagain jeavddalaš áigegaskkaid	Sámi EJB, riskaviidodagaid gielddat, Sámi gádjunlágádus	Bistevaš	Dievasmahtti

4) Doaimma dulvedilis

Doimii dulvedilis gullet doaimbajijut, mat ollašuhthojit dulveáigge, dulvvi dagahan vahágiid caggama dehe unnideami várás.

Gaskaboddasaš doaimbajijut, mat dahkkojit dulvedilis, leat ee. geainnuid bajideamit, gaskaboddasaš eananalláneamit, sáddoseahkat, vuodđomuvrraid plastihkaid gokčan ja luovosopmodaga sirdin badjeli. Doaimbajijuiguin sáhttet unniduvvot dulvevahádat ja estojuvvot čázi viidun visttiid sisa. Suodjeráhkadusat adnojit earenoamážit eiseválddiid doaimmas, muhto maid priváhta giddodateaiggádat sáhttet suddjet opmadagaset gaskaboddasaš dulvesuoji ráhkadusaiguin. Gaskaboddasaš dulvesuodjeráhkadusaid atnu sáhtta gárgehuvvot ee. neavvumiin, materiálfuorkkáiguin dehe vugiid destemiin.

Giemajoga čázadaga váldoalis sihke dan oalgejogain Raudanjokis (Olkajärvi), Kitisis (Porttipahta) ja Lurojogas (Lokka) leat dulvaduuvon jávrrit, maiguin sáhtá muđejuvvot earenoamážit giđđadulvvi sturrodat buođuid vulobealde. Giemajávrrre dulvadeamis lea mávssolaš mearkašupmi Giemajoga dulvviid sturroдахkii Seitakorva vulobeale čázadagas. Ovdal dulvvi Giemajávrrres luitojuvvojit čázit nu olugo vejolaš, vai jávri lea guorosnaga go dulvi álgá. Dulvvi áigge jávrái furkejuvvojit čázit nu olu go dohko dat čáhká. Stuora dulveáitagis dulvadanlobi hálddašeaddji (Kemijoki Oy) sáhtá ohat Sámi guovlogárgehanvirgelágádusas spiehkastatlobi dulvadeami badjeráji gaskaboddasaš badjelmanna várás. Dulvadanageavadat galget gárgehuvvot dađi lági mielde, ahte dáláš dulvaduuvon čáziid oktasašváikkuhusain bastojuvvo váikkuhuvvot čáhceallodagaide nu olu go vejolaš spiehkastatlaš dulvedilis.

Tabealla 10. Giemajoga čázadatviidodaga doaibmabijut, daid vástubealit ja vuoruheapmi mat galget dahkkot dulvvi áigge.

Doaibmabidju	Dárkkit doaibmabidju	Vástubealli	Ollašuvvan	Vuoruheapmi
Gaskaboddasaš dulvesuodje-ráhkadusaid atnu ja gárgeheapmi	Gaskaboddasaš dulvesuodjeráhkadusaid oazžuma sihkkarastin	Riskaviidodagaid gielddat	Bistevaš	Dievasmahtti
	Gaskaboddasaš dulvesuodjeráhkadusaid furken riskaviidodahkii	Riskaviidodagaid gielddat	Bistevaš	Vuosttaš
	Vugiid gárgeheapmi ja desten	Riskaviidodagaid gielddat, Sámi gádjunlágádus, Sámi EJB-guovddáš	Bistevaš	Dievasmahtti
	Gaskaboddasaš dulvesuodjeráhkadusaid atnu	Giddodagaid eaiggádat	Bistevaš	Vuosttaš
Čázadagaid dulvadeapmi ja spiehkastatlobit	Dálá dulvadanlobiid dárkkisteapmi ja beaivádeapmi	Kemijoki Oy, Sámi EJB	Bistevaš	Vuosttaš
	Dulvadeami atnin dulvedilliid caggama várás			

5) Mañnedoaibmabijut

Mañnedoaibmabijut leat doaimmat, mat dahkkojit dulvedili mañnel, ja dat siktejit vahágiin váhkkaseapmái ja ráhkkaneami buorideapmái.

Doaimmaid ođđasit sajuštemiin dárkkuhuvvo sierračuožahagaid gaskaboddasaš dehe bissovaš sajušteapmi nuppe sadjái, jos dulvi lea njuoskadan čuožahaga. Ulbmilin lea oazžut doaimmaid ja bálvalusaid johtui ođđasit nu jođánit go vejolaš dulvvi mañnel. Doaimmaid ođđasit sajuštemiin ii sáhte váikkuhit dulvevahágiid unnumii, muhto dat jođánuhtá viidodaga dulvvis váhkkaseapmái ja ovddalgihtii plánen veahkeha ee. gádjuneiseválddi barggu. Doaimmaid ođđasit sajuštemiin sáhtá váikkuhuvvot njuoskan čuožahaga dulveriskái boahhtevuođas, earenoamážit jos čuožahat sajuštuvvo dulveárraviidodaga olggobeallái.

Dulvvit sáhttet dagahit mearkašahtti ekonomalaš ja sosiálalaš áruid dulveviidodaga orruide, jos sin iežaset dehe lagamučča ruoktu njuoská. Váhkkaseapmi katastrofas sáhtá leat váttis ja dasa dárbbahuvvo olggobeal veahkki. Giemajoga čázadatviidodagas roasu mañnel almmolaš sektor, searvvit ja searvegottit sáhttet dárbbu mielde fállat **roassoveahki** vahágis gillájeddiide. Dábálaččamusat suohkan fállá roassodiliin veahki sosiála, dearvašvuolta- ja bolesbálvalusaiguin.

Go dulvi njuoskada vistti, de šaddet visttiid njuosku ráhkadusat divojuvvot dehe vejolaččat oba visti sáhtá šaddat burgojuvvo ja huksejuvvo ođđasit. Dulvi sáhtá maid fárustis lávdadit viidodahkii mođi, duolvačáziid ja eará duolvva. Dasa lassin dulvvi mielde sáhttet fievrasis dávvirat ja ruskkat. Guovllut sáhttet leat dulvvi mañnel hui dohkkemeahtumat orruma dáfus. Dulvvi mañnelaš áiggiid čalmmis doaladettiin galggalii plánejuvvo ovddalgihtii, mot **dulveriskaviidodagaid ovddešteapmi ja ráidnen** dikšojuvvo dulvvi mañnel.

Tabella 11. Čoahkkáigeassu Giemajoga čázádatviidodaga maŋŋedoaimbajiin, dáid vástubealli ja vuoruheapmi (1 plánenbadji = 6 jagi)

Doaimbaidju	Dárkkít doaimbaidju	Vástubealli	Ollašuvvan	Vuoruheapmi
Doaimmaid ođđasit sajušteapmi	Vahátčuožáhagaid ođđasitsajušstandárbbu čielggadeapmi	Riskaviidodagaid gielddat, gidodagaid eaiggádat	Bistevaš	Dievasmahti
	Vahátčuožáhagaid gaskaboddasaš dehe bistevaš ođđasit sajušteapmi		Bistevaš	
Roassoveahkki ja eaktodáhtolaš doaimma ovddideapmi	Ordnejuvvo roassoveahkki dulvediliid maŋŋel	Riskaviidodagaid gielddat, Sámi gádjunlágádus, searvegoddi	Bistevaš	Dievasmahti
	Gárgéhuvvojit dulvvi maŋŋelaš doaimmat mat ovddidit váhkkaseami			
Ráidnen- ja ovddestandoaimma plánen	Ráhkaduvvo plána mot riskaviidodagain dikšojuvvo ovddešteapmi dulvvi maŋŋel	Riskaviidodagaid gielddat	1 plánenbadji	Dievasmahti
	Dulveviidodaga ássiid, doaimmiid ja eaktodáhtolašservviid oahpisteapmi ja skuvlen	Riskaviidodagaid gielddat, Sámi gádjunlágádus	Bistevaš	

Birasváikkuhusaid árvvoštallan

Dulveriskkaid hálddašanplána válmmaštallama oktavuodas lea ráhkaduvvon eiseválddiid plánain ja prográmmaid birasváikkuhusaid árvvoštallamis addojun lága (SOVÁ, 200/2005) miel birasčilgehus. Birasčilgehusas árvvoštallojuvvojit hálddašanplána ja das guorahallanvuloš doaimbaidjomolssaeavttuid ollašuttima jáhkkinis mearkkašahhti birasváikkuhusat. Birasčilgehus buktuojvvo ovdan sierra hálddašanplána oassin.

Eanemus positiivvalaš váikkuhusat šaddet dulvariskka unnideaddji doaimbajiin, mat váikkuhit earenoamážit olbmuid eallindiliide, loaktimii ja muhtin muddui áhpásnuvvanatnui. Dulveriskka unnideaddji doaimbajiiguin, dego dulvegárttaid ráhkademiin ja beaivádemiiin sihke dulvediehtovuogádaga gárgehemiin, buoriduvvo orruid ja maiddái eiseválddiid diđolašvuolta ja ráhkkaneapmi dulvviide, maid mielde gaskkalaččat maiddái dulvevahádat unnot. Eanangeavahusa plánen, mas adnojuvvojit veahkin maiddái dulvegártemiin ožžojun dieđut, lea ávaštalli dulvesuodjalanbarggu dehálaš oassi. Maiddái duolvačáhcebohccfierpmádagaid saneremiin ja gárgehemiin dulvegierdavažžan sáhttet duolvačáhcebázáhusat eananvuđđui ja čázádagaide unniduvvot, mas leat positiivvalaš váikkuhusat ee. guollešlájaide, organismmaide sihke áhpásnuvvanatnui.

Dulvesuodjaleami doaimbaidjoavkku doaimbajiuid mearkkašahhtimus birasváikkuhusat leat ođđa dulvadanáldáin. Ođđa dulvadanáldá huksemis árvvoštallojit leat mearkkašahhti biehtadahkes váikkuhusat suodjalanguovlluide, čázádaga ekologalaš dillái sihke eará viidodaga eanangeavahussii. Dahkuáldá huksemis árvvoštallojit leat maid positiivvalaš váikkuhusat ee. olbmuid, ávnnaslaš opmodahkii ja kulturárbevurrii vulobeale johkaossodagas, dulváravnjádaga unnuma geažil. Dulvestelliid huksemiin árvvoštallojit leat unnánaš mearis sihke negatiivvalaš ja positiivvalaš birasváikkuhusat. Positiivvalaš váikkuhusat leat lagamusat váikkuhusat ávnnaslaš opmodahkii, negatiivvalaš fas loaktin- ja duovddaárut. Dulvesuodjalandoaimbajiin luondduviđa čáziid golganviidodaga adnon doaimbajiin árvvoštallojit leat positiivvalaš birasváikkuhusat áhpásnuvvanatnui, luonddu mánggahápmásašvuhtii ja čáhcešládji.

Válmmašvuhtadoimmain eai leat njuolggováikkuhusat dulvavahágiid unnumii, muhto daiguin buoriduvvo mearkkašahhti ládje diehtu dulvviin ja ráhkkaneami dulvviide. Diehtujuhkima lassáneapmi veahkeha gádjun- ja dehe eará eiseválddiid doaimmat dulvedilis ja vuojulduvvat duođalaš riskačuožáhagaide sihke omd. suddjet orruid luovos opmodaga áiggebáale. Válmmašvuhtadoimmain bohtet dáikko bokte unnánaš positiivvalaš birasváikkuhusat.

Doaimbamiid dulvedilis sihke maŋŋedoaimmain bohtet unnánaš positiivvalaš váikkuhusat dehe dain eai leat gávnnavuvvon leat birasváikkuhusat. Gaskaboddasaš dulvesuodjeráhkadusaiguin sáhttet caggojuvvo čázi golgan visttiid siskobeallái ja unniduvvot ávnnaslaš opmodaga dulvevahádat. Maŋŋedoaimmaiguin jođálnuhttojit guovllu ja olbmuid váhkkaseapmi dulvviin sihke álkiduvvo eiseválddiid bargu.

Hálddašanplána ollašuttin ja bearráigeahčču

Dulveriskalága 620/2010 mielde dulveriskkaid hálddašanplána dohkkehuvo ja julggaštuvvo 22.12.2015. Dán maŋŋel plána galgá dárbbu mielde dárkkistuvvot guđa jagi gaskkaid, dainna eavttuin ahte viidodat árvvoštallojuvvo boahhtevuođasge mearkkašahtti dulveriskaviidodahkan. Dulveriskkaid álgoárvvoštallan ja mearkkašahtti dulveriskaviidodagaid dárkkistus dahkkojuvvo čuovvovaš háve 22.12.2018 rádjái ja hálddašanplána ođđasitárvvoštallan galgá leat gárvvis 22.12.2021.

Dán hálddašanplánas evttohuvvon doaibmabidju eai leat čadnit eaige njulgestaga geatnegáhte mange beali ollašuttit gažaldatvuloš doaibmabijuid dán dehe čuovvovaš plánenbajiid áigge. Stáhta ja suohkana eiseválddit ja guovlogárggiidaneiseváldi galget liikká váldit doaimmasteaset vuhtii plána ja doaibmabidju. Dulveriskkaid hálddašanplána ođđasitárvvoštallamis jagi 2021 galgá dárbbu mielde govviduvvot mat dán plánas evttohuvvon doaibmabijuid leat báhcán ollašuitekeahčču ja manin nie lea geavvan.

Giemajoga dulveriskkaid hálddašanplána ollašuttima ovddideamis ja bearráigeahččus váldoovddasvástádus lea Sámi EJB-guovddášis. EJB-guovddáša bargun lea iežas oasis bearráigeahčču, ahte doaibmabijuid ollašuttin ovdána. Dasa lassin nuppi plánenbaji Giemajoga dulvejoavku gieđahallá plána ja doaibmabijuid ollašuttima gažaldagaid nuppi plánenbaji barggu oassin.

Eiseváldiid doaibma dulvedilis

EJB-guovddáš

Dulveriskkaid hálddašeamis addojun lága mielde EJB-guovddáša bargun lea atnit ávvira dulveuhki ja dulvvi áigge eiseváldiid ovttasbarggu ordnemis ja stivret doaibmabijuid čázadagain. Maiddái ávaštalli dulveduostundoaibmabijut leat eanasin EJB-guovddášiid ovddasvástádussan, ovttasráđiid suohkaniid ja doaimmahárjeheddjiiguin. EJB-guovddášiid ovddasvástádussan lea:

- dieđiheapmi dulveváras
- dulvviide ráhkkanepmi ovdal dulvviid sihke čázadaga anu bearráigeahčču
- čáhcedili čuovvun ja dulveuhkis dieđiheapmi
- ovddalgihtii duostundoaibmabijut dego jieknasahen, sáttuid gilvimat, dulvadeami stivren ja spiehkastatlobiid ohcan
- áššedovdiveahki addin gádjuneiseváldái/opmodagaset suddjeaddji servošiidde dehe priváhtaolbmuid ee. čuovvovaš dulveduostunbargguin: jieknabuođuid burgin, gaskaboddasaš stelliid ja buođuid dahkan ja čáziid stivren gaskaboddasaš viidodagaide ja ráiggiide
- EJB-guovddáš fuolaha doaibmasuorggistis doaibmavuloš dulveriskkaid hálddašeamis maiddái dan maŋŋel, go gádjuneiseváldi lea álggahan gádjundoaimma ja váldán gádjundoaimmas gádjunlága mielde jođihanovddasvástádusa.

Gádjuneiseváldi

Gádjuneiseváldái gullá lihkohisvuođaid almmolaš eastadeapmi ja dasa laktaseaddji eiseváldiid ovttasbargu. Gádjundoaimma olláhuhtta dulvedilis daid gádjunbarggu doaimmaid, mat galget adnojuvvo gádjunlága mielde hohpolažžan. Dábálačču gažaldat lea bargguin, maidda galgá álgit muhtin diimmuid siste. Dása váikkuha maid vahátguovlluid viidodat ja čuovvumušaid duođalašvuohta. Gádjuneiseváldi ovddasvástádussan lea:

- doaimma plánen ja jođiheapmi spiehkastatlaš dulvediliin sihke gádjundoaimma
- dulveduostundili oppalaš jođiheapmi, jos gádjunbargui oassálastet eanet doaibmasurggiid eiseválddit sihke oppalašgova hábmen
- oppalašgova vuođul gullevaš barggut viidodagaid ja ovttaskas dehálaš čuožáhagaid suddjen (omd. dulveseainnit, sáddoseahkat, gaskaboddasaš stelliid ja buođuid dahkan)

- ovttaskas opmodahkii čuohppi doaimbajuiin mearrideapmi (ovdamearkkadihte luottaid ja stelliid botkemat)
- jođihanovddasvástádus sirdása gádjuneiseváldái dalle, go dulveduostun rievdá gádjunbargun
- Aitosáš gádjunbargui gullet olbmuid evakueren dehe čuožáhagaid suddjen sáddoseahkaiguin ja eará gaskaboddasaš ráhkadusaiguin sihke dulvečázi bumpen. Go gádjunbargu lea álgán de dili oppalašjođiheaddjin doaimmá gádjunbarggu jođiheaddji.

Gielda

Gieldda ovddasvástádussan lea:

- suodjalit iežas ráhkadusaid ja doaimma sihke doarjut gádjuneiseváldiid dulvesuodjaleamis
- suohkana opmodaga (omd. čáhcefuolahus, dearvvašvuohtaguovddážat, skuvllat, beaiveruovttut) ja diehtojohtalusoktavuođaid suodjaleapmi
- omd. evakuerema olláhuhttin ja heahteorruma ordnen
- bargovuoimmi ja dulveduostuma ja gádjunbarggu várás dárbbatlaš gálvvuid luobaheapmi dárbbu mielde gádjuneiseválddi atnui.

Dulveguovddáš, Suoma birasguovddáš ja Dálkediehtaga instituhta

Suoma birasguovddáža ja Dálkediehtaga instituhta oktasaš Dulveguovddáža ovddasvástádussan lea leamaš jagi 2004 álggu rájes dulvviin einnosteapmi, dulveváruhusain ja riikkaviidosaš dulvedillegova bajásdoallan. Dulveguovddáža ovddasvástádussan lea maid dáidda gullelaš bálvalusaid gárgeheapmi ja bajásdoallan.

Spiehkastatlaš čáhcediliin ja mearkkašahti vahátriskadiliin vuodđuduvvo Dulveguovddáža sierradillejoavku, mii buvttada riikkaviidosaš dulvedillegova ovttasráđiid EJB-guovddážiiguin ja gádjuneiseválddiiguin.

Suoma birasguovddáža ja Dálkediehtaga instituhta ovddasvástádussan lea addit cealkámušaid dulvviid spiehkastatlašvuođas.